

Музорабанинг тури ва шартлари

17:45 / 31.12.2019 8271

Музораба мутлақ ёки қайдланган бўлади.

Мутлақ музораба ҳеч қандай қайдларсиз ниҳоясига етади. Бунда банк ёки пулдор шахс молни музорабага бериб, иш, макон, замон, амалнинг сифати ва ишчининг ким билан муомала қилишини белгиламайди.

Қайдланган музорабада эса айрим қайдлар келтириб ўтилади. Бунда банк молни бошқа шахсга берар экан, муайян товарда ёки муайян шахар ёки бозорда маълум вақт орасида ишлашини белгилаб қўяди. Ёки фақат маълум шахс билан муомала қилишни қайд этади. Шунга кўра сармойдор ишчига бозорнинг урфида муайян фойда келтирадиган савдо молидагина тижорат қилишни шарт этиб қўйиши ҳам жоиздир.

Музорабанинг шартлари.

Музорабанинг тўғри бўлиши учун унда бир неча шартлар топилиши лозимдир.

1. Сармоя тижорий товарлар ёки савдо моллари бўлмай, балки нақд пул бўлиши шарт. Шофеъийлардан бошқа фуқаҳолар жумҳури музорабани савдо моллари билан қўшиб қилишни ҳам жоиз дейишган. Бунда музораба шартномасини тузиш пайтида ўша савдо молларининг қиймати чиқарилиб,

шу қиймат музорабанинг сармояси деб эътибор қилинади;

2. Сармоянинг миқдори шартнома тузилган пайтда қайд этиб қўйилиши ёки бу қиймат ундан келган фойда эгалари ўртасида тақсимлангунга қадар маълум бўлиши шарт. Агар сармоя номаълум бўлса, сармоядан ортган фойдани аниқлаб бўлмай қолади.

3. Сармоя бировнинг зиммадаги қарз ва ишчининг қўлга олиш имкони йўқ бўлиб маблағ бўлмай, балки қўлдаги муайян маблағ бўлиши шарт. Ишчи ўз зиммасидаги қарзни эгасига топширмагунча ундан қутула олмайди. Ишчи қарзни ҳақдорнинг рухсати билан қарздордан олса, уни музорабанинг сармояси қилиши жоиздир. Худди шунингдек, омонатни ҳам қўлига олгач, уни музорабанинг сармоясига айлантириши мумкин.

4. Жумҳур фуқаҳоларнинг қарашларига кўра, сармояни ишчининг қўлига тижорат тақозосига кўра ишлата оладиган тарзда топшириш шарт. Ҳанбалийлар эса: «Сармоя сармоядорда туриши ва уни эҳтиёжга қараб, ишчига бўлак-бўлак қилиб бериши жоиз, чунки музораба шартномаси молни топширишни эмас, балки уни мутлақ тасарруф қилишни тақозо этади», дейишади.

5. Икки тараф шартномада фойда оз ёки кўп бўлишидан қатъи назар, уни ярим ёки учдан бир каби маълум нисбатда тақсимлашга келишиб олишлари шарт. Бу фойдадаги шерикчилик асосида бўлади. Аммо зиён ёлғиз сармоя эгасининг зиммасида бўлиб, ишчига эса ундан бирор нарса юклатилмайди. Чунки зиён сармоянинг нуқсонга учрашидир. Сармоянинг эгаси эса сармоядордир. Шунга кўра сармоядор ишчига сармоя билан қўшиб, маълум маблағни ёки молдан муайян фоизни бериш шартини қўйиши жоиз эмас. Лекин ишчи сармоя эгасига сармоянинг ўзидан фойдалар ҳисобига кўра маълум нисбатда бериб туриши жоиз бўлади.

6. Фойда миқдорининг маълум бўлиши ҳам шарт, чунки шартнома шунинг устига қурилади. Фойданинг номаълумлиги шартномани фосид қилади. Шу билан бирга, ҳар икки тарафнинг насибаси келишилган ҳолда бўлакларга бўлинадиган бўлиши ҳам шарт. Чунки шартноманинг тақозоси фойдадаги шерикчиликдир. Икки тарафнинг бирини қўйиб, иккинчисига аниқ ёки муайян миқдорни белгилаб қўйиш жоиз эмас. Чунки бунда фойдадаги шерикчилик асоси йўққа чиқади.

«Бозор ва унга боғлиқ масалалар» китобидан